

Sistem zavarovanja depozitov v državah EU¹

Zdenko Prohaska, Stella Suljić in Bojana Olgić Draženović*

DEPOSIT INSURANCE SCHEME IN EU MEMBER STATES

It is known that deposit insurance scheme acts as a protection of depositors, banks, but also the whole banking system because it prevents the panic and bank run during the crisis. Deposit insurance was the subject of research by many authors, but characteristics of the system and their importance changed over the time. In 90's of the last century Garcia emphasized the importance of the limit (amount of protection) of the deposit insurance system and presented her model of an adequate system whose limit should be 1-2 times higher than the national GDP per capita. Today, the limit of the deposit insurance has become default. The current financial crisis has resulted with increase of the limit in all countries of the world. In EU that limit is 100,000.00 EUR. Is it right that EU countries have the same limit of protection (except Bulgaria and the UK who have a slightly higher amount because of currency conversion) despite the crisis, even their other characteristics are different. Countries are not equally developed, also their financial systems are not equal and their own deposit insurance schemes have differences in management style and the types of funds. One of the goals of Bank Union, which is in the process of creating, is to connect and unite the schemes in the European Union and create a fund in which all members will pay the premiums.

JEL G21 G28

Razen v navedenih temeljnih značilnostih sistemov zavarovanja depozitov se sistemi v državah EU razlikujejo tudi glede na:

- organiziranost sistema, to je ustanovo, ki je zadolžena za delovanje sistema zavarovanja depozitov v državi
- obstoj dodatnega zavarovanja sistema (tako imenovani *paybox plus*)
- obstoj večkratnega sistema
- pokritost depozitov v tuji valuti in pokritost medbančnih depozitov
- podpora vlade pri zbiranju sredstev za izplačilo ne glede na način upravljanja sistema
- usklajenost premije s tveganjem
- indeks moralnega tveganja.

Ko govorimo o organiziranosti sistema zavarovanja oziroma o ustanovi, ki upravlja s sistemom, je lahko ta ustanova samostojna organizacija, s sistemom pa lahko upravlja oziroma ga vodi tudi centralna banka ali ministrstvo za finance.

Največ obravnavanih držav, skupaj 23, ima samostojno ustanovo za upravljanje zavarovanja depozitov, ločeno od centralne banke ali ministrstva za finance. Na Irskem in Nizozemskem ter v Latviji, Sloveniji in Veliki Britaniji nadzorujeta zavarovanje depozitov centralna banka ali ministrstvo za finance.

Nekatere države imajo večkratni sistem zavarovanja depozitov (multiple statutory deposit insurance schemes) za različne vrste finančnih ustanov. Ti sistemi so lahko zasebni in javni. V nekaterih primerih lahko učinkoviteje varujejo pred predpisano nacionalno (osnovno) shemo (Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven 2014).

Vsi eksplicitni sistemi morajo vsebovati tako imenovano *paybox* funkcijo, ki jamči izplačilo varčevalcem, če banke propadejo, države pa lahko odločijo, ali bodo osnovnemu modelu varovanja dodale funkcijo bančnega superrevizorja ali makroprodencialnega regulatorja, to je *paybox plus*, ki daje trdnejšo obliko varovanja.

Vse navedene države imajo eksplicitne sisteme zavarova-

¹ Članek je del raziskovalnega projekta Univerze na Reki št. 13.02.1.2.02

* Dr. Zdenko Prohaska, redni profesor na Ekonomski fakulteti Univerze na Reki, Stella Suljić, mag. ekonomije, asistentka na Ekonomski fakulteti Univerze na Reki, in dr. Bojana Olgić Draženović, docentka na Ekonomski fakulteti Univerze na Reki.

Preglednica 6: Pregled sistemov zavarovanja depozitov v državah EU glede na ustanovo, ki upravlja z zavarovanjem depozitov

Države EU in EMU	Samostojna ustanova za izvajanje sistema zavarovanja depozitov	Zavarovanje depozitov izvaja centralna banka ali ministrstvo za finance
Avstrija	X	
Belgija	X	
Ciper	X	
Estonija	X	
Finska	X	
Francija	X	
Nemčija	X	
Grčija	X	
Irska		X
Italija	X	
Latvija		X
Luksemburg	X	
Malta	X	
Nizozemska		X
Portugalska	X	
Slovaška	X	
Slovenija		X
Španija	X	
Bolgarija	X	
Hrvaška	X	
Češka	X	
Danska	X	
Madžarska	X	
Litva	X	
Poljska	X	
Romunija	X	
Švedska		X
Velika Britanija	X	

Vir: Izdelal avtor po podatkih Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven; 2014.

nja depozitov, s tem pa tudi paybox varovanje. Dodatno obliko varovanja imajo Belgija, Ciper, Francija, Nemčija, Irska, Italija, Latvija, Luksemburg, Portugalska, Španija, Bolgarija, Hrvaška, Litva, Poljska, Romunija in Velika Britanija. V preglednici 8 so prikazani večkratni sistemi zavarovanja depozitov znotraj EU.

Le sedem držav ima večkratni sistem zavarovanja depozitov, in sicer: Avstrija, Ciper, Nemčija, Italija, Portugalska, Španija in Poljska.

Naslednja razlika med državami EU znotraj njihovih sistemov zavarovanja depozitov je pokritost depozitov v tuji valuti in pokritost medbančnih depozitov. To je prikazano v preglednici 9.

Pokritost depozitov v tuji valuti lahko pri nekaterih državah vključuje vse tuje valute, medtem ko pri drugih velja pokritost z omejenim številom tujih valut. Sistemi znotraj EU pokrivajo depozite v kateri koli valuti držav članic EU, ne pa v valutah držav, ki niso članice Evropske unije. Na

Preglednica 7: Obstoje paybox in paybox plus oblik varovanja pri eksplicitnih sistemih zavarovanja depozitov v državah EU

Države EU in EMU	Obstoje paybox sistema	Obstoje paybox plus sistema
Avstrija	X	
Belgija	X	X
Ciper	X	X
Estonija	X	
Finska	X	
Francija	X	X
Nemčija	X	X
Grčija	X	
Irska	X	
Italija	X	X
Latvija	X	X
Luksemburg	X	X
Malta	X	
Nizozemska	X	
Portugalska	X	X
Slovaška	X	
Slovenija	X	
Španija	X	X
Bolgarija	X	X
Hrvaška	X	X
Češka	X	
Danska	X	
Madžarska	X	
Litva	X	X
Poljska	X	X
Romunija	X	X
Švedska	X	
Velika Britanija	X	X

Vir: Izdelal avtor po podatkih Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven; 2014.

primer sistemi zavarovanja depozitov v Avstriji, Belgiji, Nemčiji, Litvi in Malti niso pokriti z valutami držav, ki niso članice EU. Države lahko postavijo različne omejitve za pokrivanje v domači ali tujih valutah. Iz preglednice 9 je razvidno, da imajo vse države pokrite depozite v tujih valutah (skladno s prejšnjim pojasnilom, da nekatere države ne pokrivajo depozitov v valutah držav, ki niso članice EU), razen Hrvaške in Bolgarije.

Po drugi strani pa je pokritost medbančnih depozitov redke primer. Tu velja mnenje, da so finančne ustanove bolj opremljene za spremljanje tveganosti ustanov, v katere se polagajo depoziti malih varčevalcev. To pomeni, da lahko banke med seboj bolj spremljajo tveganost poslovanja kot deponenti. Med krizo na finančnem trgu lahko medbančni depoziti zajamčeno spodbujajo prost pretok likvidnosti bank (Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven 2014). V državah EU imata samo Hrvaška in Bolgarija v svojih sistemih zavarovanja depozitov medbančno pokritost depozitov.

Preglednica 8:
Pregled držav EU, ki imajo večkratni sistem zavarovanja depozitov

Države EU in EMU	Obstoj večkratnih sistemov zavarovanja depozitov
Avstrija	X
Belgija	
Ciper	X
Estonija	
Finska	
Francija	
Nemčija	X
Grčija	
Irska	
Italija	X
Latvija	
Luksemburg	
Malta	
Nizozemska	
Portugalska	X
Slovaška	
Slovenija	
Španija	X
Bolgarija	
Hrvaška	
Češka	
Danska	
Madžarska	
Litva	
Poljska	X
Romunija	
Švedska	
Velika Britanija	

Vir: Izdelal avtor po podatkih European Federation of Deposit Insurance.

Čeprav ni nujno, da je sistem zavarovanja depozitov prvenstveno v lasti države, lahko država zanj jamči, če se zgodi, da sistemu zmanjka sredstev. Pri nekaterih to deluje na podlagi kreditnih linij, ki jih pred tem odobri ministrstvo. Za druge države pa je to način, da se izdajo obveznice ali najame posojilo, za katera jamči vlada. Za to obliko podpore sistemu zavarovanja depozitov jamči vlada, ne pa centralna banka. V preglednici 10 so označene države, kjer je v sistemu zavarovanja depozitov prisotna podpora države, tako imenovani *backstop*.

Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Španija, Češka, Poljska in Švedska nimajo podpore vlade, ki jamči pomoč pri zbiranju sredstev, manj kajočih v fondu.

Poleg zbiranja sredstev za pokrivanje bodočih izplačil koristijo nekateri sistemi za obvladovanje prevzemanja tveganj od finančnih ustanov diferencirane premije. Postopki za oceno tveganj so v različnih državah različni. Kot primer

Preglednica 9: Pregled sistemov zavarovanja depozitov držav EU glede na pokritost depozitov v tuji valuti in pokritost medbančnih depozitov

Države EU in EMU	Pokritost depozitov v tuji valuti	Pokritost medbančnih depozitov
Avstrija	X	
Belgija	X	
Ciper	X	
Estonija	X	
Finska	X	
Francija	X	
Nemčija	X	
Grčija	X	
Irska	X	
Italija	X	
Latvija	X	
Luksemburg	X	
Malta	X	
Nizozemska	X	
Portugalska	X	
Slovaška	X	
Slovenija	X	
Španija	X	
Bolgarija		X
Hrvaška		X
Češka	X	
Danska	X	
Madžarska	X	
Litva	X	
Poljska	X	
Romunija	X	
Švedska	X	
Velika Britanija	X	

Vir: Izdelal avtor po podatkih Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven; 2014.

omenimo Italijo, kjer so banke razvrščene znotraj šestih kategorij tveganj na temelju štirih kazalnikov tveganja bank. Te bolj rizične skupine so nato razvrščene v šest različnih ravni premij tveganja. V Grčiji od januarja 2009 letno premijo prilagajajo koeficientu tveganja, ki se giblje med 0.9 in 1.1. To pogojuje razvrstitev bank v eno od treh kategorij tveganja, ki jo dodeli centralna banka. Ocena tveganja temelji na ukrepih bančne solventnosti, likvidnosti in učinkovitosti notranjih nadzorov sistemov. Pregled sistemov, ki izvajajo diferencirane premije skladno s tveganjem bank, je prikazan v nadaljevanju.

Sistem zavarovanja depozitov, v katerem se premija določi glede na tveganje bank, imajo Finska, Francija, Grčija, Italija, Portugalska, Madžarska in Romunija.

V obdobju krize postanejo sistemi zavarovanja depozitov bolj »velikodušni«. Države si namreč prizadevajo preprečiti paniko med deponenti in dvigovanje depozitov iz bank, zato komitentom ponujajo višje zneske zavarovanja in

Preglednica 10: Pregled sistemov zavarovanja depozitov držav EU, ki imajo podporo vlade pri zbiranju sredstev ne glede na upravljanje s sistemom

Države EU in EMU	Sistemi s podporo vlade - backstop
Avstrija	X
Belgija	X
Ciper	X
Estonija	X
Finska	
Francija	
Nemčija	
Grčija	
Irska	X
Italija	
Latvija	X
Luksemburg	
Malta	X
Nizozemska	
Portugalska	X
Slovaška	X
Slovenija	X
Španija	
Bolgarija	X
Hrvaška	X
Češka	
Danska	X
Madžarska	X
Litva	
Poljska	
Romunija	X
Švedska	
Velika Britanija	X

Vir: Izdelal avtor po podatkih Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven; 2014.

Preglednica 11: Pregled sistemov zavarovanja depozitov v državah EU glede na premije, ki se plačajo odvisno od tveganja

Države EU in EMU	Premija, določena na podlagi tveganja banke
Avstrija	
Belgija	
Ciper	
Estonija	
Finska	X
Francija	X
Nemčija	
Grčija	X
Irska	
Italija	X
Latvija	
Luksemburg	
Malta	
Nizozemska	
Portugalska	X
Slovaška	
Slovenija	
Španija	
Bolgarija	
Hrvaška	
Češka	
Danska	
Madžarska	X
Litva	
Poljska	
Romunija	X
Švedska	
Velika Britanija	

Vir: Izdelal avtor po podatkih International Association of Deposit Insurance.

Preglednica 12: Moralno tveganje v državah EU

Države EU in EMU	Indeks moralnega tveganja
Avstrija	3,266088
Belgija	2,318614
Ciper	0,77059
Estonija	0,792601
Finska	0,777885
Francija	1,531592
Nemčija	3,549083
Grčija	0,822566
Irska	4,578491
Italija	-0,51804
Latvija	1,648074
Luksemburg	-0,79457
Malta	0,776653
Nizozemska	-0,02307
Portugalska	1,856984
Slovaška	3,05986
Slovenija	0,298765
Španija	0,561067
Bolgarija	-0,33823
Hrvaška	-0,45079
Češka	-0,23641
Danska	3,819512
Madžarska	1,904828
Litva	-0,21928
Poljska	0,63435
Romunija	1,14175
Švedska	0,770768
Velika Britanija	1,015436

Vir: Izdelal avtor po podatkih Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven; 2014.

večjo varnost deponiranega denarja v banki. Zaradi tega se pojavi moralno tveganje.

Na podlagi znanstvenih raziskav so izvedenci pred krizo predlagali omejevalno vlogo zavarovanja depozitov. Poudarjali so, da obstaja nevarnost, da se bo v primeru pretiranega »velikodušnega« zavarovanja sredstev pojavilo moralno tveganje. Zaradi zaskrbljenosti okoli moralnega tveganja je prišlo do priporočil o nižjih zneskih zavarovanja depozitov in uveljavljanja pozavarovanja. (Demirgüç-Kunt, Detragiache 2002, Demirgüç-Kunt, Huizinga 2004). Poglejmo si podatke o indeksu moralnega tveganja za opazovane države.

Podatki o indeksu moralnega tveganja, ki so jih na podlagi vseh značilnosti sistemov zavarovanja depozitov iz baze Svetovne banke izračunali Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven

(2014), kažejo, da imajo največje zneske (ti so večji od 2) moralnega tveganja Avstrija, Belgija, Nemčija, Irska, Slovaška in Danska.

Iz vseh navedenih podatkov o zavarovanju depozitov v 28 državah EU je razvidno, da se te države med seboj razlikujejo po številnih značilnostih. Za vse pa velja, da imajo enako visok znesek zavarovanja, da v času krize opuščajo sozavarovanje depozitov, da imajo enake vrste zavarovanih depozitov in da za sistem zavarovanja depozitov skrbijo tako domače kot tudi tuje banke.

Vpliv bančne unije na sistem zavarovanja depozitov

Kadar pride do krize in se finančna stabilnost zamaje,

postane sistem zavarovanja depozitov poglavitna skrb. Zaradi propadlih bank se iz skladov zavarovanja depozitov izplačuje denar, države pa razmišljajo le o tem, kako povečati višino zavarovanih depozitov ter zmanjšati rok izplačila, tudi če v kriznem trenutku v skladih ni na razpolago dovolj sredstev. Zato se je pojavila potreba po reformah in v državah EU je bil določen znesek zavarovanih depozitov v višini do 100.000 evrov, rok izplačila pa je bil skrajšan na dvajset dni. Zaradi dolžine trajanja finančne krize se je začelo na ravni različnih držav leta 2010 razmišljati o tem, kako zavarovati sisteme zavarovanja depozitov. Porodila se je zamisel o oblikovanju evropske bančne unije, ki temelji na treh glavnih stebrih: enotnem nadzoru bank pod okriljem ECB, enotnem mehanizmu reševanja bank in enotnem sistemu za zavarovanje depozitov. V okviru EU se načrtuje, da bo v evropski bančni uniji vzpostavljena enotnost vseh sistemov jamstva za bančne vloge v vseh državah članicah EU, kar pomeni (Hub analize 2012):

- enotni sklad EU za zavarovanje depozitov pod eno upravo,
- vključenost vseh bank v evrskem območju,
- evropska nadzorna agencija za bančništvo (EBA) kot operativni koordinator in center za razvoj metodoloških standardov in procedur,
- skupne značilnosti (premijske za tveganje in podobno),
- medsebojno kreditiranje nacionalnih skladov.

V celotni zgodbi o skupnem sistemu zavarovanja depozitov je jasno, da želijo države v času krize zavarovati finančno stabilnost držav in skupni evropski trg. Toda zaradi različne stopnje razvitosti posameznih držav in različnih značilnosti sistemov zavarovanja depozitov se postavlja vprašanje, ali je to resnično koristno za vse države. Vzemimo za primer le en segment zavarovanja depozitov, ki je pomemben del zamisli o evropski bančni uniji, to so diferencirane premije glede na tveganje bank. Predlog je, da naj bi države z bolj tveganimi bančnimi sistemom in bolj tveganimi bankami plačale večje zneske premij kot na primer Nemčija. Toda bolj verjetno je, da bo potrebovala pomoč sklada ravno ta članica EU, ne pa Nemčija. Skratka, gre za drugačen položaj kot v primeru ene države in diferencirane premije znotraj te države, saj bodo v okviru evropske bančne unije največ sredstev v skupni evropski sklad za zavarovanje depozitov vplačale bolj ranljive in manj razvite države, medtem ko bi bile najrazvitejše zaščitene.

Sklep

Zavarovanje depozitov je pomemben varstveni ukrep v času krize, saj se tako zmanjšuje možnost pojava nezaupanja v poslovanje bank in dvigovanja depozitov iz bank. Z zavarovanjem depozitov so tako zavarovani deponenti, banke ter celotni bančni (in širše finančni) sistem. Ko se je

leta 2008 pojavila globalna finančna kriza, je prišlo do spremembe višine zneskov zavarovanih sredstev v sistemih zavarovanja depozitov v državah EMU in drugih članicah EU. Trenutno so v omenjenih državah depoziti zavarovani v višini 100.000,00 evrov. Kljub tej skupni značilnosti in opustitvi sozavarovanja se sistemi razlikujejo v drugih segmentih: načinu upravljanja, vrstah skladov, organizaciji sistemov zavarovanja depozitov glede na ustanovo, ki upravlja sistem, obstoju dodatnih oblik zavarovanja (paybox plus), obstoju večkratnih sistemov, pokritosti depozitov v tuji valuti in medbančnih pologih, glede na podporo države, če sistem v danem trenutku nima denarja za izplačilo (backstop), ter glede na obstoj diferencirane premije in moralnega tveganja. Bančna unija želi značilnosti sistemov zavarovanja depozitov evrskega območja izenačiti tako, da bi vse sisteme institucionalno nadzoroval en nadzorni organ, da bi obstajal le en sklad za zbiranje sredstev ter da se na primer premije diferencirajo odvisno od tveganja bank.

LITERATURA IN VIRI/REFERENCES:

- Blair, C.E., Carns, F., Kushmeider, R.M. (2006), *Instituting a deposit insurance system: Why? How?*, *Journal of Banking Regulation*, Vol. 8, pp 4-19.
- Demirgüç-Kunt, A., Detragiache, E. (2002) *Does Deposit Insurance Increase Banking System Stability? An Empirical Investigation*, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 49, No. 7, pp 1373-1406.
- Demirgüç-Kunt, A., Huizinga, H. (2004) *Market Discipline and Deposit Insurance*, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 51, No. 2, pp 375-399
- Demirgüç-Kunt, A., Kane, E.J., Laeven, L. (2007) *Determinants of Deposit Insurance Adoption and Design*, NBER, Working paper 12862, pp 1-74.
- Demirgüç-Kunt, A., Kane, E., Laeven, L. (2014) *Deposit insurance database*, IMF Working Paper 14/118
- European Federation of Deposit Insurance, 2006, *Deposit Guarantee Systems: EFDI's First Report*,
- Financial Stability Board, 2012, *Thematic Review on Deposit Insurance Systems*.
- Financial Stability Board, 2010, *Update on Unwinding Temporary Deposit Insurance Arrangements*.
- Garcia, G. (2000), *Deposit Insurance: Actual and Good Practices*, IMF Occasional Paper No. 197 Washington, DC: International Monetary Fund.
- Garcia, G. (1996), *Deposit Insurance: Obtaining the Benefits and Avoiding the Pitfalls*, IMF WORKING PAPER, pp 1-64.
- Hub analize (2007), *Pasivne kamatne stope i osiguranje depozita: Tko plaća trošak regulacije?* br. 4, str 1-34.
- Hub analize (2012), *Nova Evropska arhitektura financijske stabilnosti: učvršćivanje temelja*, br. 41, str. 1-35.
- International Association of Deposit Insurance, 2008, *Annual Survey Results of Deposit Insurance*.
- International Association of Deposit Insurance, 2010, *Annual Survey Results of Deposit Insurance*.
- International Association of Deposit Insurance, 2011, *Annual Survey Results of Deposit Insurance*.
- Protić, M. (2002), *Osiguranje depozita i problem moralnog hazarda (primer nemačke šeme privatnog osiguranja depozita)*, str. 23-32, *Industrija*, vol. 30, br. 1-4.
- Suljić, S., Vidmar, F., Prohaska, Z. (2014) *Osiguranje depozita, Financijske nakone krize: Forenzika, etika i održivost Sveučilište u Splitu*, Ekonomski fakultet, str. 167-186.
- Talley, S.H., Mas, I. (1990), *Deposit Insurance In Developing Countries*, Working Paper No. 548, World Bank, pp 1-120.